

HAYVAN DAVRANIMLARI VE REFAHI

3. HAFTA

Prof. Dr. Mehmet ERTUĞRUL

● 5.7. Sığırlarda Sosyal Davranımlar

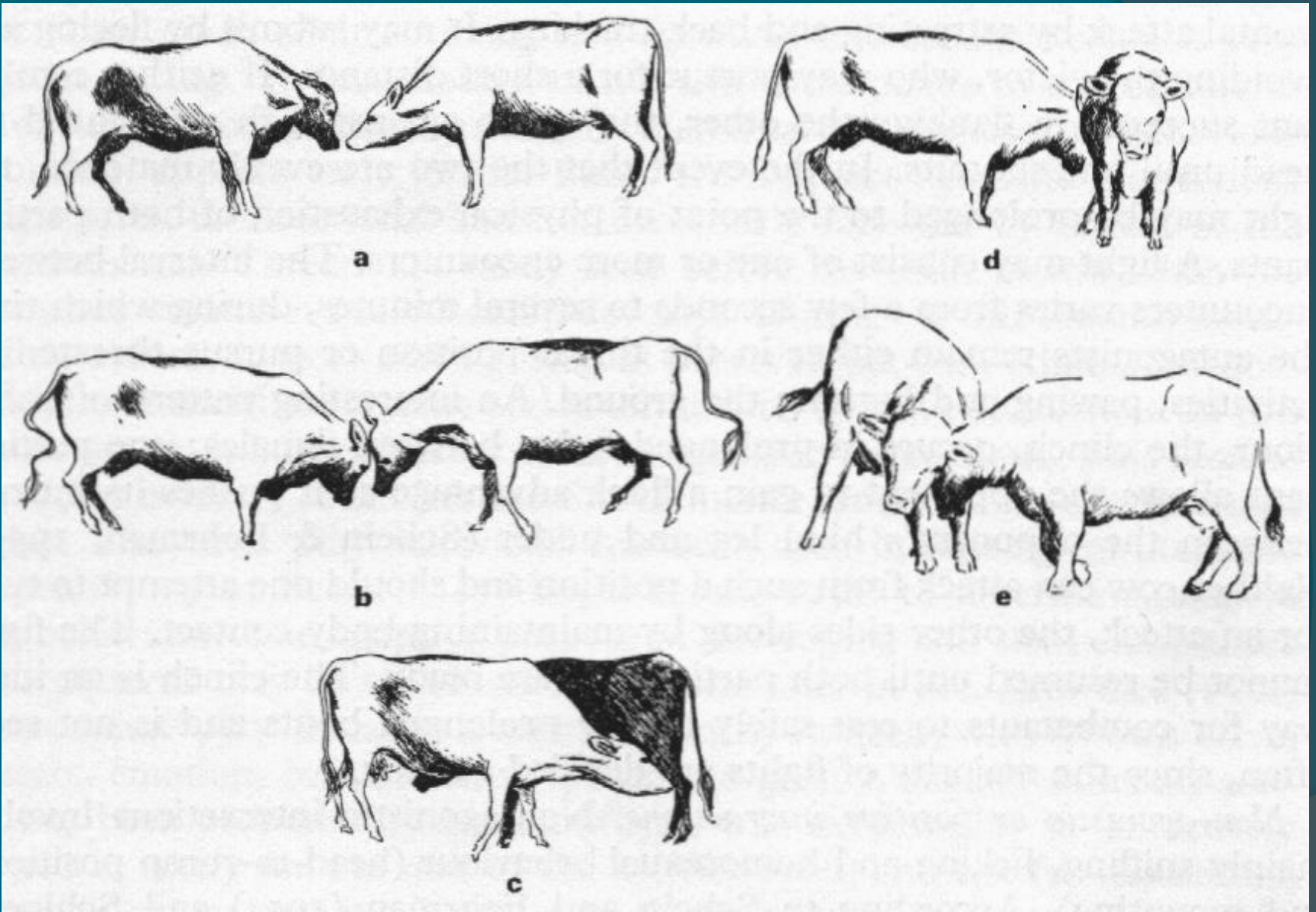
Ticari yetiştiricilikte hayvanlar yaş ve cinsiyetlerine göre farklı gruplar halinde barındırılır. Bu nedenle Bovidae familyasının; yaşlı bir dişi, onun ergin dişi döller ve bunların döllerinden oluşan anaerkil (matriarkal) yapısı ticari sürülerde oluşmaz.

Dişi grubunda agresif (saldırgan), agonistik (mücadele), ve olumlu davranımlar görülür.

Mücadele davranımları: Pasif çekingenlik, boyun eğme ve kaçma olarak sıralanabilir.

Tehdit davranımları 'nda; başını yere yaklaştırır, gözler hasma yönelmiştir, ön ayaklarla yer eşelenir, boynuz ve boyun yere sürülür. Rakip boyun eğmez veya kaçmazsa kavgaya başlar. Kavgada amaç rakibi yan veya arkadan toslamaktır.

Sürüde herhangi bir eylem belli hayvanlar tarafından başlatılır. Bunlar "lider" olarak adlandırılır.

Şekil 2. a) Soldaki tehdit etmekte, sağdaki çekingenlik göstermekte
b) Fiziksel mücadele, c) Düğümlenme,
d) Böğüre saldırı, e) Toslama

Hafez, E. S. E. 1975 den alınmıştır

● Sığırlarda Sosyal Davranımlar

Devam

● 5.7.1.Sığırlarda Sosyal Hiyerarşi

Bir bölme veya merada bir araya getirilen sığırlar arasında kısa sürede üstünlük sıralaması oluşur. Hayvanlar sürü içerisinde hiyerarşik düzene uygun olarak davranırlar.

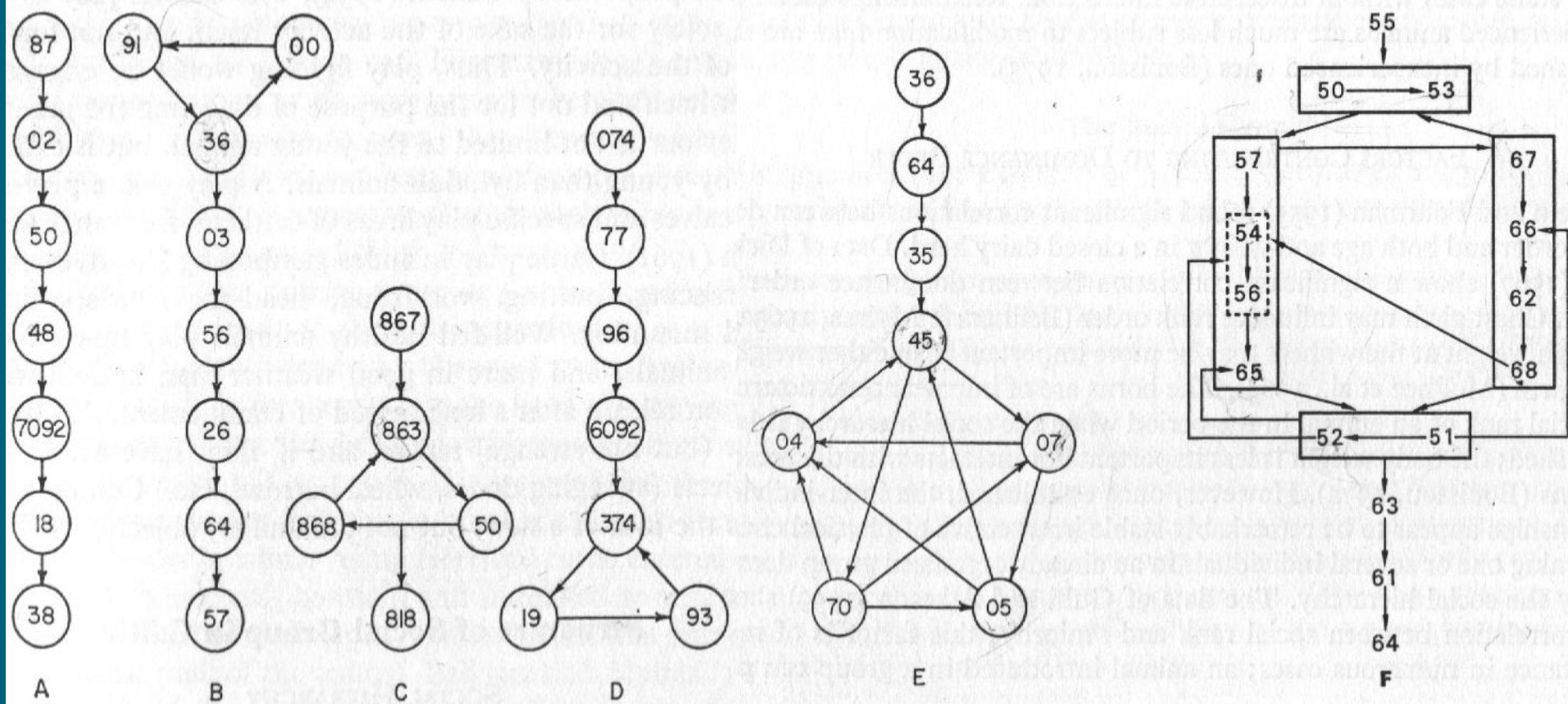
Hiyerarşi oluşumunda mücadele ve kavga görülmeyebilir.

Çünkü hayvanlar deneyimleri sayesinde diğer hayvanların sosyal konumlarını kestirebilir.

Sığırlarda Sosyal Hiyerarşi

Devam

- Besi hayvanları cüsselerine göre gruplandırılırlar ve ilk kez bir araya gelmektedirler. Bu nedenle gruplar içerisinde kargaşa çıkar. Fakat çoğunlukla 2 saat içinde sosyal düzen oluşur. Kargaşanın daha uzun sürmesi halinde kavga eden hayvanlardan birisinin diğer bir gruba alınması uygun olur.

Şekil 3. Evcil sığırdaki sosyal hiyerarşiler

(A: Lineer, B: Alfa, C: Orta, D ve F: Omega, E: Karmaşık hiyerarşi)

Stresin Sığırlara Etkileri

Çiftlik hayvanlarının davranımlarının anlaşılması, hayvanlarla uğraşanların güvende, hayvanlara uygulanan muamelelerin daha az stres yaratıcı olmasına olanak sağlar

Stres

- Ağırlık artışında azalmaya
- Üreme performansında gerilemeye
- Hayvanın Hastalıklarla savaşımında gerilemeye

Neden olur

Stresin Sığırlara Etkileri (Devam)

- ⦿ Bazı ırklar stres faktörlerine daha duyarlıdır.
- ⦿ Her Hayvanın strese duyarlılığı farklıdır.
- ⦿ Geçmişte kötü muamele görmüş olan hayvanlar strese duyarlı olup, bu tip hayvanların yönetimi çok zordur.
- ⦿ Yeni bölme ve ekipmanlar strese neden olur
- ⦿ Gruptan ayrılarak tek başına bırakılan hayvan stres belirtileri gösterir, sürü arkadaşlarının yanına dönmeye çabalar.

Sürü İçgüdüü

- ⦿ Sığırlar sürünün liderini izler
- ⦿ Sürü arkadaşlarını görmek ister.
- ⦿ Ön tarafında bulunan hayvanları görebilmelidir.
- ⦿ Hayvanların bir bölmeden başka bölmeye alınacağı koridorlar en az 3, büyük işletmelerde 4 ila 7 m uzunlukta olmalıdır.
- ⦿ Önünde gidebileceği yer olmayıp duraklayan hayvan yürümeye zorlanmamalıdır. Zorlanırsa duraklamaya devam eder.

Sürü İçgüdü (Devam)

- ⦿ Koridorun sonu kapalı ise hayvanlar duraklar. Bu nedenle koridor sonundaki kapı, arkası görünecek şekilde (Parmaklık) yapılmalıdır
- ⦿ Toplanma bölgesine 20 yerine 8-10 hayvan alınmalıdır. Böylece hayvanların dönebilecekleri bir alan oluşturulmalıdır.
- ⦿ Koridorun doldurulmasında hayvanların birbirini izleme davranımından yararlanılmalıdır.
- ⦿ Koridordaki hayvanların tümü toplanma alanına geçmeden buraya yeni hayvan alınmaz.

Sürü İçgüdüü (Devam)

- ⦿ Koridoru terk etmek istemeyen hayvanı serbest bırakıp yeni bir grupta içeriye almak gerekir.
- ⦿ Toplanma alanında yalnız kalan hayvan huysuzlaşır, parmaklıklardan atlayıp sürü arkadaşlarına katılmak ister.

Sığırların ışığa tepkileri

- Aydınlatmanın birörnek olması önemlidir.
- Düz hatlar şeklinde aralıklı gölge veya kontrast bölgeler hayvanları ürkütür ve duraklatır.
- Sığırlar karanlıktan aydınlığa doğru hareket etme eğilimindedir. Gece yükleme yapılıyorsa kamyonun içi soft aydınlatılmalı, parlak ışık kullanılmamalıdır.
- Güneşe doğru bakan sığırlar duraklarlar. Bu nedenle yükleme rampası yaz aylarında güney kuzey- istikametinde yerleştirilmelidir
- Sığırlar aydınlık ortamdan karanlık ortama hareketten çekinirler

İletişim

- Yere doğru bakma itaat, gözlerin yukarıda olması kendine güvenin ifadesi
- Kızgınlıktaki hayvanların çıkış davranışı, diğer ineklere veya boğaya sinyaldir.
- Kuyruğu hafifçe kaldırma:kızgınlık veya orta derecede panik belirtisidir.
- Baş ile verilen sinyaller:
 - Relaks pozisyonu
 - Yalama öncesi dostça yaklaşma
 - Tehdit:Tek göz ile bakarken homurtu
 - İtaat: Bakmıyormuş gibi yapma
 - Hasmından geri çekilme veya homurdanarak toslama

Buzağı büyütme

- ⦿ Esas amaç buzağının en kısa sürede ruminant haline gelmesidir.
- ⦿ Buzağının doğumdan sonraki ilk 6 saatte 2 litre kolostrum emmesi (Anası veya yeni doğurmuş diğer bir inekten) gerekir. Acil durumlar için bir miktar kolostrum dondurularak depolanmalıdır.
- ⦿ Buzağı doğduğunda abomasumu çok büyüktür. Doğumdan hemen sonra buzağıya lifi besinler verilmesi rumenin büyüme ve gelişmesini hızlandırır. Böylece buzağının süt ihtiyaı ve besleme masrafları azalmıő olur.

Buzağı büyütme (Devam)

- ⦿ Kovadan beslenecek buzağıya parmak emdirilerek ağzı kovanın içine sokulur, bağı hafifçe bastırılır ve parmak ağzından çıkarılarak süt içmeye bağlaması sağlanır. Buzağının nefessiz kalmamasına dikkat edilir.
- ⦿ Yapay beslenen buzağılar süt bittikten sonra da emme eğilimindedir. Bu nedenle diğer buzağıların kulak, göbek ve memelerini emerler. Neden olacağı sorunlar bu eğilimin engellenmesini gerektirir.

Buzağı büyütme (Devam)

- Diğerlerinin memesini emen buzağı buna erginliğinde de devam edebilir. Bu davranış bozukluğu nasıl önlenir?
- Buzağının sıvı besin veya sütü kolay ve hızlı içmesi önlenmeli, emzik deliği küçültülerek emme refleksi tatmin edilmelidir.
- Emen buzağı ağzı kuruyana kadar bağlanmalıdır.
- Bu tip buzağılar uzun süre bireysel kafeste tutulmalıdır.
- Emen buzağının burnuna emileni rahatsız ederek kaçmasına neden olacak bir düzenek bağlanır.
- Lezzetli yemler verilir

Hayvan bakıcısı-yetiştirici

- Hayvan davranımlarını bilmek, hayvanın vereceği tepkileri tahmin etmeyi sağlar.
- Hayvanın tepkisini tahmin, için doğru, kolay ve çabuk yapılmasını olanaklı kılar, hayvan ve insanların zarar gormesini önler.
- İri yapı, g, hız ve saldırganlık potansiyelleri nedeniyle sığırların bakım ve yönetimi bilgi ve kendine güven gerektirir.
- Hayvan bakım ve yönetiminde en önemli husus onların reaksiyonlarını bilmek ve anlamaktır. Hayvanların vücut dili onların muhtemel davranımlarını simgeler.

Sığır davranım karakteristikleri

- Sığırlar ilk tehdit edildiklerinde hareketsiz kalır, durum tespiti yapar, tehdit devam eder ve korkuya neden olursa kaçar.
- Diğer hayvanların görüş alanında olmasını ister.
- Sosyal sıralaması oluşmuş bir gruba yeni hayvan girdiğinde sıralama yeniden oluşuncaya kadar karışıklık çıkar
- Geniş bir alandan daha küçük bir yere alınan grupta saldırganlık artar. Bu, hayvanların kendilerine özgü kişisel alan oluşturma arzusunun sonucudur.

Sığır davranım karakteristikleri (Devam)

- Ergin boğaların kişisel alanı 6 m yarıçaplı dairedir. Bu alan daraltılırsa kavga çıkmaktadır
- Kavga sırasında boğaları kontrole almak mümkün değildir. Yetiştirici bu gibi durumlarda dikkatli olmalıdır.
- Anası ile birlikte olan buzağılarla ilgilenirken dikkatli olunmalıdır. İnek, yavrusunu koruma içgüdüleriyle bakıcıya zarar verebilir.
- Sığırlar tek kalmak istemez. Tek kalan sığır duyarlı ve saldırgan olabilir.

Etkinlik

- Hayvanın, derin uyku ile kavga veya kaçmaya kadar değişen aktiviteleri “etkinlik” olarak adlandırılır
- Uygulanan muameleler hayvanın etkinlik düzeyini artırabilir.
- Hayvanın etkinlik düzeyi denetlenerek hayvan da denetim altında tutulabilir.
- Etkinlik düzeyi artan hayvan tehlikeli olabilir. Kendisini korumak amacıyla şiddete başvurabilir. Davranımı kaçma ile saldırma arasında değişkenlik gösterir.

Etkinlik (Devam)

- ⦿ Etkinlik düzeyi artan hayvan en küçük ek uyarıya yanıt verir. Örneğin bu durumdaki boğa saldırabilir.
- ⦿ Özel nedenlerle hayvanın etkinlik düzeyi bilinçli olarak artırılabilir. Lider hayvan zorlanarak bir eylemi başlatması ve grubun onu izlemesi sağlanabilir.

Pozisyon ve hareket

- ⦿ Hayvanın belli bir yöne hareketini sağlamada denge noktası önemlidir.
- ⦿ Bu nokta; hayvana yandan bakıldığında omuzların arkası, önden bakıldığında başın ortasıdır.

Dikkat dağıtıcı unsurlar

- 1. Su birikintilerindeki parlak ışık yansıması
- 3. Sallanan zincirler
- 4. Metal sesleri
- 5. Yüksek sesli gürültü
- 6. Hava akımının çıkardığı ses
- 7. Yürüyen hayvanlara karşıdan gelen hava akımı
- 8. Bölmeye asılmış giysi
- 9. Hareketli plastik parçası (Poşet vbg.)
- 10. Döner pervanenin hareketi

Dikkat dağıtıcı unsurlar

- 11. Hareket eden insan
- 12. Zemindeki küçük nesnelere (Plastik bardak vbg)
- 13. Zemindeki değişiklikler
- 14. Zemindeki drenaj yarıkları
- 15. Ani olarak farklı renkte ekipman kullanılması.
- 16. Ahırın karanlık olması hayvanların girişini engeller
- 17. Sığırlar çok parlak güneş ışığına doğru yönelmez.

Gürültünün engellenmesi

- Hayvanlar yüksek frekanslı seslere insanlardan (1000-3000 Hz) daha duyarlı olup insan kulağının algılayamayacağı sesleri duyarlar (7000-8000 Hz).
- Işık sesi hayvanları heyecanlandırır.
- Kapı ve benzeri ses çıkaran ekipmanların temas yüzeyleri lastik kaplanarak sesin azaltılması gerekir.
- Heyecanlanan hayvanlar bir araya toplanır. Bunları ayırmak ve sınıflandırmak çok güçtür. Hayvanlardan uzaklaşıp sakinleşmeleri beklenmelidir. En çok 20 dak içerisinde sakinleşirler. Nabızları normale döner.

Boğa kazalarına karşı önlemler

- ⦿ Kendi türü ile sosyalleşmemiş boğa tehlikelidir.
- ⦿ Sürüye yeni katılan boğa lider boğa ile mücadeleye girer. Tek başına büyütülmüş ise, kendisini sürüde üstünlük kuracak bir birey olarak görür. Bakıcıyı da rakip olarak göreceğinden ona saldırabilir.
- ⦿ Grup içinde büyütülen boğalar, bireysel bölmede büyütülenden daha az saldırgan olur. İnek yanında büyütülen genç boğa daha da az saldırgan olmaktadır. Erkek grubu içinde büyütülen boğanın bakıcıyı rakip sürü mensubu olarak algılama olasılığı çok düşüktür.

Boğa kazalarına karşı önlemler

- Hiçbir boğaya tam olarak güvenilemez. İyi bir yönetimle boğanın saldırma riski azaltılabilir.
- Boğa adayını çağdaşları ile grup içinde büyütme gerekir
- İnsana saldırmış olan bir boğa damızlıktan çıkarılmalıdır.
- Boğa kullanılan işletmelerde, riski azaltmak için inek yanında büyütülmüş boğa tercih edilmelidir.

Boğa kazalarına karşı önlemler

- Boğa adayının toslaması veya sizi başı ile itelemesine asla izin vermeyin. Böyle davranan buzağıyı, alını dışındaki bir vücut bölgesinden geriye doğru itin.
- Boğa saldırısının nedeni, hatalı değerlendirme veya öğrenmiş olduğu uygunsuz davranıştır.
- Boğa saldırı öncesinde hedefine yan tarafını dönerek iri ve güçlü vücut yapısını sergiler.
- Boğa karşısındaki bir kişiye saldırdığında, diğer kişilerin yan taraftan boğaya yaklaşarak onda saldırıya uğrayacakmış hissi uyandırarak dikkatini dağıtması gerekir.

Boğa kazalarına karşı önlemler

Devam

- ⦿ Saldırı pozisyonundaki boğadan yavaşça gerileyerek uzaklaşılmalıdır. Boğaya asla sırtınızı dönmeyin ve koşarak kaçmaya çalışmayın.
- ⦿ Çok uzun süre bireysel bölmede tutulan boğanın saldırgan olması, insana saldırması olasıdır.
- ⦿ Sütçü ırk boğalar etçilerden daha tehlikelidir.